

היום נלמד בעזרת ה':

בכורות דף מ

(בעמוד הקודם)

למדנו במשנה - נפגמה הזנב מן העצם וכו': 'או שיש בשר מחוליא לחוליא מלא אצבע'. כלומר שהחוליות של הזנב רחוקות זו מזו מרחק של 'אצבע', זהו מום.

תנא. 'אצבע' שאמרו וכו': שיעור 'אצבע' שעליה דברו חכמים, היא אחת מארבעה אצבעות הנמצאות ב'טפח' של כל האדם. כלומר מכיון שלכל אדם יש אצבעות אחרות, ה'טפח' נקבע לפי אדם בינוני. השיעור של 'טפח' הוא ארבעה אגודלים. ו'אצבע' היא אגודל אחת מתוך הארבעה.

למאי הלכתא? לענין איזו הלכה אמרו חכמים את השיעור של 'אצבע'? הגמרא מביאה כמה תשובות.

◁ **אמר רבה - לענין תכלת:** לענין ציצית, ככתוב בברייתא. נחלקו הדעות כמה חוטים מטיילים בציצית. לדעת ב"ש ארבעה חוטין שכופלים אותם לשמונה. לדעת ב"ה שלושה חוטים שכופלים אותם לשישה.

וכמה תהא משולשת? כל אחת מארבע הציציות מורכבת מ'גדיל' = קשרים וחוליות, ומ'ענף' = חוטים תלויים. כמה הוא אורך הגדיל? ב"ש אומרים ארבעה אצבעות, ובית הלל אומרים שלשה אצבעות.

ושלש ושלוש שב"ה אומרים, אחד מארבע בטפח של כל אדם: השלוש אצבעות שאמרו בית הלל (וכן הארבע אצבעות שאמרו בית שמאי), שיעורה של כל 'אצבע' הוא אחת מארבע אצבעות שיש בטפח.

◁ **רב הונא בריה דרב יהושע אמר:** לענין 'שתי אמות', כפי שלמדנו במשנה בכלים. שתי מקלות סרגל בגודל 'אמה', היו בלשכה ששמה 'שושן הבירה'. אמה אחת היתה יתירה על 'אמה' של משה רבינו (= שהיא בת שישה טפחים) חצי אצבע.

יוצא לאור ע"י

"אור הספר התורני" הוצאה לאור
052-7628377

להצטרפות:

mabatladaf18@gmail.com

052-342-4473

והאמה השניה היתה יתירה על האמה הראשונה חצי אצבע, נמצא שהאמה השניה היתה יתירה על האמה של משה אצבע שלימה. באמות האלה היו מודדים האומנים את כלי הכסף והזהב שהם היו מייצרים לבית המקדש, וכן את עבודתם בבניין, בכדי לקבל שכר על עבודתם. (למשל, אם סיכמו איתם על בניית קיר בגודל חמש אמות, הם מדדו את הקיר שבנו ב'סרגל אמה' הזה, שהיה קצת יותר מאמה האמיתית). הם עשו זאת, בגלל הזהירות שלא למעול בכסף של הקדש, ולכן הם לא מדדו בסרגל מדויק אלא בתוספת לטובת ההקדש.

שאלה: ותרתי למה לי? למה צריך שני סרגלים שהאחד מהם יותר מהשני, ולא מספיק סרגל אחד שהוא יותר מה'אמה' הרגילה? תשובה: **חדא דכספא ודהבא, וחדא דבניינא:** בעבודת כסף וזהב שהיא יקרה, מדדו באמה היתרה רק חצי אצבע. אבל בעבודת בנייה, מדדו באמה היתירה אצבע.

◁ **רב נחמן בר יצחק ואי תימא רב הונא בר נתן:** לענין מה שלמדנו במשנתנו, שאם יש בזנב של הבכור רווח בין חוליא לחוליא מלוא 'אצבע', זהו מום.

משנה: אין לו ביצים. או אין לו אלא ביצה אחת: לדעת ת"ק אם רואים שיש לו רק ביצה אחת זהו מום. לדעת ר' ישמעאל למרות שאנו רואים שיש לו רק ביצה אחת, אם יש לו שני כיסין יש לו ב' ביצים, אבל אם אין לו שני כיסין אכן יש לו רק ביצה אחת. (ביאור הדבר: ה'כיס' מורכב משני כיסים קטנים צמודים שבכל אחד יש ביצה אחת). לדעת ר"ע הוא מושיב את הבכור על עכוזו ומשמש בכיס ובכסלים, ואז אם יש לו ביצה שניה סופה לצאת, ואם היא לא יצאה זהו מום.

מעשה שמייעך ולא יצא: היה מעשה באדם אחד שבדק את הבכור שלו כמו שאמר ר"ע, ולא יצאה ביצה נוספת, והוא שחט את הבכור. ולאחר השחיטה מצאו את הביצה דבוקה בכסלים. ובכל אופן התיר ר"ע לאכול את הבכור. כי בגלל שהביצה לא יצאה בבדיקה, זהו מום, אפילו שהיא דבוקה בתוך הגוף. אבל רבי יוחנן בן נורי אסר לאכול את הבכור, כי מכיון שיש לו ביצה דבוקה אין זה מום והבכור אסור בהנאה.

נמרא: קושיא: השתא אין לו אלא ביצה אחת אמרת הוי מומא, אין לו כלל מיבעיא? אם כשאין לו ביצה אחת זהו מום, מדוע צריכה המשנה לומר שאם אין לו כלל ביצים זהו מום? תירוצ: **חסורי מיחסרה והכי קתני:** יש חיסרון דברים

במשנה. הדין הראשון במשנה הוא, אם אין לו שתי ביצים בשתי כיסים אלא שתי ביצים בכיס אחד, זהו מום. וזה מוסכם לכו"ע. הדין השני הוא, אם יש לו שתי כיסים וביצה אחת. לדעת ת"ק הרי זה מום. לדעת ר' ישמעאל אין זה מום. כי אם יש לו ב' כיסים בידוע שיש לו ב' ביצים. ואמנם אם יש לו רק כיס אחד, למרות שיש בו ב' ביצים, הרי זה כמי שאין לו אלא ביצה אחת (כמו שאמר ת"ק). לדעת ר"ע לא אומרים 'בידוע' כרבי ישמעאל, אלא בודקים אותו על ידי שמושיבו על עכוזו וכו'.

*

למדנו במשנה - ומעשה שמיעך ולא יצא וכו':

תניא אמר רבי יוסי: מעשה בכפר 'פירן' של בית מנחם, שאדם אחד עשה את הבדיקה הנ"ל, מיעך ולא יצאת וכו'. אמר לו ר"ע לר' יוחנן בן נורי - עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל? בגלל שאתה אוסר שלא כדין. אמר לו רבי יוחנן בן נורי לר"ע - עד מתי אתה מאכיל ישראל נבילות? כי הבשר הזה אסור באכילה.

קושיא: **לאו מישחט שחטיה?** מדוע זה 'נבלות' וכי האם לא שחטו את הבכור? תירוץ: **אלא טריפות:** אלא הוא אמר לו' עד מתי אתה מאכיל אותם 'טריפות'. קושיא: **לא איסור טריפות הוא!** כי חיסרון של ביצה אינו גורם שהבהמה תהיה 'טריפה', אלא זהו 'מום'. (ולדעת רבי יוחנן בן נורי אין זה מום שמתיר לשחוט את הבכור). תירוץ: **אלא 'עד מתי אתה מאכיל ישראל קדשים בחוץ':** כי אין זה מום שמתיר לשחוט את הבכור, ואם כן צריך להקריב את הבכור, ואסור לשחוט אותו מחוץ לעזרה.

משנה: בעל חמש רגלים: בכור שיש לו רגל מיותרת, או שחסרה לו רגל אחת, זהו מום. וכן בכור שפרסות רגליו 'קלוטות' (= חלקות) כמו של חמור, ואינן סדוקות כמו של בהמה כשרה, זהו מום.

והשחול, והנסול: והמשנה מבארת. איזהו 'שחול'? שנשמטה ירכו. כלומר שיצאה לו הירך מהמקום (אבל הגיד נשאר מחובר. כי אם הגיד נרקב הבהמה טריפה). ומהו 'נסול'? שאחת מיריכותיו גבוהה. כלומר מקום החיבור של ירך אחת נמצא גבוה יותר ממקום החיבור של הירך השניה. (ואפילו שהיא לא צולעת זה מום (חת"ס)).

גמרא: אמר רב הונא: כל מה שאמרנו במשנה שאם חסר לה רגל או שיש לה רגל מיותרת זה רק 'מום' לגבי בכור, דוקא אם זה בידים, דהיינו שחסר לה יד או שיש לה יד מיותרת. אבל אם זה ברגליים, דהיינו שחסר לה רגל או שיש לה רגל מיותרת, זה לא רק מום אלא היא טריפה. והטעם, כי בהמה שניטל הירך שלה היא טריפה. ויש כלל 'כל יתיר כנטול דמי' (= כל דבר מיותר נחשב כמו חסר) ולכן גם כשיש לה רגל מיותרת היא טריפה.

אמר רב פפא: מה שאמרנו במשנה שאם פרסותיו קלוטות כחמור זהו מום, אין צורך שיהיו לגמרי כמו חמור, אלא מספיק שהם עגולות. דהיינו פרסות החמור עגולות ואינן סדוקות, ואילו פרסות בהמה טהורה אינן עגולות והן סדוקות. אם הפרסות רק עגולות למרות שהם סדוקות, זה נחשב מום.

*

למדנו במשנה - והשחול והכסול וכו':

תנו רבנן. איזהו כסול ואיזהו שחול? 'שחול' - שנשמטה ירכו. 'כסול' - שרגלו אחד וכו': כפי שביארנו במשנה. דהיינו רגל אחת מחוברת בתוך הכסל כרגיל, ואילו הרגל השניה מחוברת מעל הכסל.

תנא. השרוע, והקלוט: זהו מום. והברייתא מבארת. 'שרוע' = שנשתרבע לו ירכו, כלומר שרגל אחת גבוהה מחברתה. 'קלוט' = שרגליו קלוטות.

משנה: נשבר עצם ידו ועצם רגלו, אע"פ שאינו ניכר: אפילו שהשבר אינו ניכר, זהו מום. ויתבאר בגמרא.

מומין אלו: כל המומין שאמרנו עד עכשיו, מנה אותם החכם 'אילא' ביבנה, והודו לו חכמים. והוא הוסיף עוד שלושה מומים, אך עליהם אמרו לו חכמים 'לא שמענו על המומים האלו', אלא שמענו רק את אלו שאמרת עד עכשיו.

שגלגל עינו וכו': אלו שלושת המומים שאילא הוסיף. א. גלגל העין של הבכור עגול כמו של אדם. ב. פיו דומה לפה של חזיר. ג. ניטל רוב החלק המדבר שבלשון. כלומר חלק מהלשון מחובר לפה, וחלק מתנועע ועל ידו מדברים בני האדם. אם ניטל הרוב מתוך החלק המתנועע בלשון, זהו מום.

בית דין של אחריהן אמרו הרי זה מום: החכמים שבדור מאחור יותר, אמרו כמו אילא ששלושת המומים הללו נחשבים ל'מום' בככור.

נמרא: קושיא: אינו ניכר מי קא הוי מומא? המשנה אמרה שאם נשברה ידו או רגלו אפילו שאין זה ניכר זהו מום. והגמרא מקשה אם זה לא ניכר מדוע זה מום? תירוצ: **אמר רב פפא:** המום לא ניכר כשהיא עומדת ולא זזה, אבל הוא ניכר כשהיא מתחילה ללכת.

*

למדנו במשנה - מומין אלו מנה וכו': אחד מהמומים שהוסיף אילא 'שגלגל אינו עגול כשל אדם'.

קושיא: **למימרא דלאו היינו אורחיה?** האם עין עגולה זה לא הצורה הרגילה של בכור? והרי מהסוגיא הבאה רואים שזו צורתו הרגילה!

ורמינהו. המפלת מין בהמה: אשה מעוברת שהפילה יש לה דין של 'יולדת', ויש לה ימי טומאה וימי טוהר מסויימים לזכר, וימים מסויימים לנקבה.

אשה שהפילה עובר בצורה של בהמה או חיה או עוף, בין אם הם מין טמא ובין מין טוהר, אם הפילה זכר תשב ימים של זכר (7 ימי טומאה, 33 ימי טוהר), ואם הפילה נקבה תשב ימים של נקבה (14 ימי טומאה, 66 ימי טוהר). ואם אינו ידוע אם הוא זכר או נקבה, תשב ימים הראויים גם לזכר וגם לנקבה (14 ימי טומאה, אך רק 26 ימי טוהר שמא הוא זכר שיש לו רק 40 ימי טוהר). זו דעת רבי מאיר. אבל לדעת חכמים כל נפל שאינו בצורת אדם, אינו 'ולד' ואין לה דין של יולדת כלל.

ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן: מהו טעמו של ר"מ? מדוע היולדת מין של בהמה וכדו' נחשבת כיולדת ולד אדם? והתשובה - בגלל שגלגל העין של בהמה חיה ועוף עגול כמו של אדם. אם כן מוכח שזו היא צורת העין של בכור!

תירוצ: **אמר רב יוסף:** השחור של העין של בהמה אכן עגול כמו של בן אדם. אבל כל מושב הלבון של העין אינו עגול בבהמה. ואם הוא עגול, זה מום.

*

למדנו במשנה - ופיו דומה כשל חזיר:

אמר רב פפא: הפה של חזיר 'שפיד' = עגול, ו'פרוס' = השפה והלחיים העליונים עודפים על השפה והלחיים התחתונים. מה שאמרה המשנה שאם פיו דומה לחזיר זהו מום, אין צורך שידמה לו לגמרי, אלא אם הפה שלו פרוס אפילו שאינו עגול זה כבר מום.

*

למדנו במשנה - ושניטל רוב המדבר שבלשונו:

מתניתין מני? רבי יהודה היא. דתניא - ואת שניטל רוב הלשון (זו דעת ת"ק).
רבי יהודה אומר רוב המדבר של לשונו.

משנה: ומעשה שהלחי התחתון: הלחי התחתון של הבכור היה גדול יותר מהלחי העליון (וזה מקרה הפוך מ'פרוס' הנ"ל).

גמרא: מאי תנא דקתני ומעשה? איזה דין אמרה המשנה שהיא מביאה על כך מעשה? תשובה: **משום דתנן וכו':** בגלל שבמשנה הקודמת אמר אילא שאם פיו דומה לחזיר זה מום, ורבנן חלקו על רבי אילא. באה המשנה שלנו לומר, שכל המחלוקת של רבנן על רבי אילא זה רק במקרה ששפתו העליונה עודפת על התחתונה, אבל אם התחתונה עודפת על העליונה הם מודים שזה מום. ועל כך אומרת המשנה שהיה גם מעשה כזה שלחי התחתון היה עודף על העליון, וחכמים הודו שזה מום.

קושיא: והא גבי אדם הוא דתנן: והרי המום הזה כתוב במשנה לקמן לגבי מום של בן אדם, כלומר מום של כהן הנפסל מעבודת בית המקדש. שאם 'שפתו העליונה עודפת על התחתונה, או שתחתונה עודפת על העליונה הרי זה מום'. ולכאורה רק לגבי כהן זה נחשב מום, משום שכתוב "איש איש מזרע אהרן" ללמד שרק איש כהן שדומה לזרעו של אהרן יכול לעבוד, ומי שהלחיים שלו כנ"ל אינו דומה לשאר הכהנים (ולכן אפילו שאין זה מום גמור, הוא פסול בגללו לעבודה). אבל בבהמה לא נאמר הדין הזה! תירוץ: **אמר רב פפא:** המשנה שלנו מדברת במקרה שיש בלחיים העודפות עצם, ובכזה מקרה זה מום גם בבהמה. אבל המשנה לקמן מדברת במקרה שאין בהם עצם, ובכזה מקרה זה מום רק בכהן.

משנה: און הגדי: אם היתה לו און כפולה כלומר און בתוך און, אמרו חכמים שאם יש לשניהם תנוך אחד והיינו שהתנוך של האון העליונה מתחבר למטה עם התנוך של האון התחתונה, זה 'מום'. אבל אם יש לכל און תנוך בנפרד, אין זה מום. (וטעם הדבר לא התפרש לנו).

רבי חנניא בן גמליאל אומר: אם זנב הגדי דומה לזנב של חזיר, זה מום. וכן אם אין בזנב שלש חוליות, הרי זה מום.

גמרא: תנו רבנן: אם פיו 'כלום' = נפוח, ורגליו 'מבולמות' = נפוחות. אם הנפוחות באה בגלל הצטננות מהרוח והקור, אין זה מום, כי המום עתיד להתרפאות. אבל אם הוא נפוח כי העצם שלו עבה, הרי זה מום.

אזניו כפולות: אם יש לו אזניים כפולות, אם יש להם 'חסחסות' אחת = תנוך אחד, הרי זה מום. אבל אם יש להם שתי 'חסחסיות' (= תנוכים), אין זה מום. כפי שלמדנו במשנה.

*

למדנו במשנה - ר"ג אומר זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר:

אמר רב פפא - לא תימא **דכריכא וקטינא**, אלא דכריכא אף על גב דאלימא: הזנב של גדי שונה מזנב של חזיר בשני דברים. זנב של חזיר דק ועגול, ואילו זנב של טלה עבה ואינו עגול. רב פפא אומר שאין צורך שהזנב של הגדי יהיה דומה לגמרי לזנב של החזיר, אלא מספיק שהוא עגול אפילו שהוא עבה, זהו מום.

*

למדנו במשנה - או שאין בה שלש חוליות וכו':

אמר רב הונא: כגדי - אם יש בזנב שלו שתי חוליות הרי זה מום, אבל אם יש בו שלש אין זה מום. ובטלה - אם יש בזנבו שלוש חוליות הרי זה מום, אבל אם יש ארבע אין זה מום.

קושיא: מיתיבי. כגדי - אחת הרי זה מום, שתיים אינו מום. בטלה - שתיים הרי זה מום, שלש אינו מום. תיובתא דרב הונא!

ורב הונא מתני' אטעיתיה: הגמרא מבארת שהמשנה 'הטעתה' אותו כביכול. כלומר הוא סבר שבגלל שברישא מדברת המשנה בגדי, גם בסיפא היא מדברת בגדי. ולכן הבין שדברי המשנה "ושאין בה שלוש חוליות" הולכים על גדי. אבל אין זה נכון. כי בסיפא היא מדברת על טלה (שאם אין בו שלוש חוליות זהו מום), אבל בגדי באמת מספיק רק שתי חוליות.

משנה: רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: בהמה שיש לה יבלת בעין, או שנפגם עצם ידה ורגלה שזהו מום ניכר (במשנה בעמ' הקודם מדובר שנשברה ידה ורגלה, ואילו כאן מדובר שנחסר חלק מהעצם), או שנפרק עצמו של פיו דהיינו שנשברה עצם הלסת שהשיניים קבועים בה, הרי זה מום. וכן עינו אחת גדולה ואחת קטנה, או אזנו אחד גדולה ואחד קטנה, הרי זה מום בתנאי שהשינוי ניכר במראה, דהיינו שכולם רואים שעינו או אוזן אחת גדולה מהשניה, אבל לא במדה, דהיינו אבל אם זה ניכר רק כאשר מודדים זאת, אין זה נחשב למום.

רבי יהודה אומר, שתי-ביצין אחת [אחת מביציו גדולה] כשתים שבחכירתה = פי שתיים מחברתה), הרי זה מום. ולא הוזה לו חכמים.

נמרא: קושיא: למימרא דיבלת הוי מומא?! וכי יבלת נחשבת למום גמור?!

ורמינהו: והרי למדנו במשנה לקמן – בכור שיש לו גרב או יבלת, לא שוחטים אותו לא במקדש ולא במדינה, לא שוחטים אותו במקדש כי היא פוסלת אותו למזבח, ולא שוחטים אותו מחוץ למקדש כי אין זה מום גמור.

הגמ' תמהה: **ותסברא?! הא כתיבא יבלת באורייתא!** וכי יבלת אינה מום גמור? והרי היא כתובה במפורש בתורה! שנאמר "עֵרֶת או נָשָׁכָר או חֲרוּץ או יִבְלֶת או גָּרֵב או יִלְפֶת לֹא תִקְרִיבוּ אֵלָהּ לָהּ".

תירוץ: אלא ל"ק הא בגופו הא בעינו: המשנה לקמן שאמרה שיבלת אינה מום גמור מדברת על יבלת שבגופו, ואילו במשנתנו (וכן בפסוק הנ"ל) מדובר ביבלת שבעינו.

דחיית התירוץ: מכדי קרא סתמא, מה לי בגופו ומה לי בעינו: והרי בפסוק נאמר "יִבְלֶת" סתם, וא"כ אין הבדל בין יבלת בגופו ליבלת בעינו.

תירוץ אחר: אלא לא קשיא, הא דאית בה עצם הא דלית בה עצם: אלא הפסוק שאמר שיבלת היא מום גמור בכל הגוף, מדבר ביבלת שיש בה עצם, והמשנה לקמן שאמרה שרק יבלת שבעין היא מום גמור, מדברת ביבלת שאין בה עצם. **ועל פי זה הכל מתורץ -**

דקרא דאית בה עצם, מתני' דלית בה עצם, בעינו הוי מומא, בגופא לא הוי מומא: הפסוק שאומר שיבלת גם בשאר הגוף נחשבת למום גמור מדבר ביבלת שיש בה עצם, אבל משנתנו וכן המשנה לקמן מדברות ביבלת שאין בה עצם, וביבלת כזאת יש חילוק אם היא בעין או בשאר הגוף, שאם היא בעין הרי זה מום, ובזה עוסקת משנתנו, ואם היא בשאר הגוף אין זה מום גמור, ובזה עוסקת המשנה לקמן.

קושיא: ולית לה עצם בגופא פסולה? וכי יבלת בגופו שאין בה עצם פוסלת את הבהמה מהקרבה? **הרי תלתול בעלמא הוא!** והרי זה סתם חתיכת בשר תלויה, ואינה מום, -

דתנן: וכפי שלמדנו במשנה לקמן - ר"א אומר בעלי התלתולים פסולים באדם וכשירים בבהמה.

הגמ' מתרצת תירוץ אחר ליישב את המשניות:

אלא אידי ואידי בעינו, ולא קשיא הא בשחור הא בלבן: אלא שתי המשניות מדברות ביבלת שבעין, ואין סתירה ביניהם, כי משנתנו מדברת ביבלת שבשחור שבעין שהוא מום גמור, ואילו המשנה לקמן מדברת ביבלת שבלבן שבעין שאין זה מום גמור.

קושיא: והא אין מומין בלבן: והרי אין בכלל דין מומים בלבן שבעין.

הגמ' מתרצת תירוץ אחר ליישב את המשניות:

אלא אידי ואידי בלבן, ואמר ר"ל לא קשיא, הא דאית בה שער הא דלית בה שער: אלא המשנה לקמן וגם הדין ש'אין מומים בלבן' מדברים ביבלת בלבן שבעין, ואמר ריש לקיש שאין סתירה בין הדברים, לפי שהמשנה לקמן מדברת ביבלת שיש בה שיער, שכיון שיש בה שיער היא מגונה וכן לא שוחטים אותה במקדש, אבל כיון שהיא בלבן שבעין לכן אין זה מום גמור ולא שוחטים עליו את הבכור, ואילו הדין

ש'אין מומים בלבן' מדבר ביבלת שאין בה שיער. אמנם משנתנו מדברת ביבלת בשחור שבעין שזהו מום גמור גם אם אין בה עצם, אבל בשאר הגוף אין זה מום, לפי שזהו 'תלתול' בשר בעלמא, והפסוק מדבר ביבלת שיש בה עצם שהיא מום בכל הגוף.

*

למדנו במשנה - עינו אחת גדולה וכו':

תנא, גדולה כעין של עגל, קטנה כעין של אווז.

*

למדנו במשנה - אזנו אחת גדולה וכו', שתי ביציו אחת גדולה כשתים
שבחבירתה ולא הודו לו חכמים:

שאלה: **ורבנן עד כמה?** חכמים החולקים על רבי יהודה, עד כמה ביצה אחת יכולה להיות קטנה מחברתה ועדיין אין זה מום?

תשובה: **תניא אחרים אומרים:** אפילו אם הביצה השניה קטנה בגודל של 'פול' (= מין קטנית), כשרה.

משנה: **זנב העגל** שהיא קצרה **ואינה מגעת לערקוב** (= לפרק שבירך) הרי זה מום, לפי שאמרו חכמים **כל מרבית עגלים כן, כל זמן שיהו מגדלין הן נמתחות**, כלומר כך דרך תרבות גידול העגלים שהזנב שלהם מגיע עד הערקוב, וכשהם גדלים הזנב נמתח עד למטה, ולכן אם הזנב קצר ואינו מגיע לערקוב הרי זה מום.

איזה ערקוב שאמרו לאיזה ערקוב אמרו? שזנב העגל צריך להגיע אליו. **ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר בערקוב שבאמצע הירך:** יבואר בגמ'.

גמרא: תנא: למדנו בבבלי - הערקוב הוא קשר העליון, דהיינו מקום חיבור השוק והירך, ולא הקשר התחתון שהוא החיבור הסמוך לפרסות.

וכנגדו בגמל ניכר: ומקום החיבור הזה ניכר בזנב הגמל, שהוא מגיע עד לאותו מקום.